

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

● № 02 (3650) ●

● ПЯТНІЦА, 25 ЛЮТАГА, 2022

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ё ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

Шляхі-дарогі "Землякоў"
Стар. 6

Поле, Буйніцкае поле...
Стар. 7

Нарва зноў сабрала сяброў
Стар. 8

АКТУАЛЬНА

Святыні, святы і светапогляд

Беларусь прадаўжае міратворчыя намаганні дзеля таго, каб Расія і Украіна з найменшымі стратамі выйшлі з канфлікту

Раніцай 24 лютага пачалася абвешчаная Прэзідэнтам Уладзімірам Пуціным расійская спецаперацыя ва Украіне. Рэальнасць такая: ва Украіне знішчаюцца аб'екты ваеннай інфраструктуры, гінуць людзі, тысячы бежанцаў. Прэзідэнт Уладзімір Зяленскі 25 лютага аб'явіў пра ўсеагульную мабілізацыю “ў сувязі з ваеннай агрэсіяй Расійскай Федэрацыі супраць Украіны”.

На апэратыўнай нарадзе з ваеннымі, якую Аляксандр Лукашэнка сабраў раніцай 24 лютага, ён заявіў пра тое, што не было ўжо сакрэтам: абстаноўка па перыметры заходніх і паўднёвых граніц Беларусі рэзка змянілася. У Польшчы і краінах Балтыі па перыметры беларускіх граніц імкліва нарошчваецца ваенны патэнцыял. Па словах Прэзідэнта, каля Беларусі ствараюцца групы, якія павінны, увайшоўшы ў Беларусь, напасці на Расію.

Такой бачыцца ваенная і каляваенная сітуацыя з Мінска ў дачыненні да Беларусі. Заўважым, некалькі дзён таму ў мінскім Палацы Рэспублікі праходзіў урачысты сход,

прысвечаны Дню абаронцаў Айчыны і Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь. Выступаючы на ім, Аляксандр Лукашэнка папярэдзіў Захад, што не дазволіць яму ўдарыць цераз Беларусь у спіну Расіі. “Мы здраднікамі не будзем і вам не дазволім страляць у спіны рускіх людзей”, – тое падкрэсліў ён яшчэ раз і ў часе нарады. Праінфармаваў, што на выпадак, калі нехта захоча ўсё ж ажыццявіць такі манеўр, ужо распрацаваны меры ў адказ – і паказаў карту, распрацаваную беларускім Генштабам за ноч. Пры тым Прэзідэнт звярнуў увагу: частка расійскай групы, якая засталася ў Беларусі пасля вучэнняў “Саюзная рашучасць”, дапаможа пры неабходнасці прыкрыць заходні напрамак. Згадаем, вучэнні праходзілі на тэрыторыі Беларусі з 10 па 20 лютага. Тое, што Беларусь можа разлічваць на расійскую падтрымку ў выпадку агрэсіі з заходняга боку, пацвердзіў і расійскі лідар. На нарадзе Прэзідэнт Беларусі прывёў яго даслоўны адказ: “Я табе абяцаю і клянуся, што любы напад, і хоць адзін, праз

24 лютага. Аператыўная нарада ў Прэзідэнта

мяжу на тэрыторыю Беларусі будзе азначаць, што яны атакуюць Расію”. Прыкладна ў 5 гадзін раніцы адбылася тэлефонная размова прэзідэнтаў Беларусі і Расіі, у часе якой Уладзімір Пуцін праінфармаваў беларускага калегу аб сітуацыі на граніцы з Украінай і ў Данбасе.

На вялікі жаль, дыпламатычнымі сродкамі не ўдалося ўтрымаць у мірным рэчышчы напружаную сітуацыю, якая складвалася доўгі час і абвастрылася вакол Украіны, Данбаса. Як мы ведаем, беларускі бок не раз ужо звяртаўся да братоў-украін-

цаў з просьбамі: давайце дамаўляцца, не даводзьце ўсё да вайны. І як пачаўся там інфагвалт, бразганне зброяй, калі ў нас праходзіла планавы абарончы вучэнне “Саюзная рашучасць”, прасілі: адумаіцеся, мы ж абараняем свае межы на сваёй тэрыторыі. І на ўрачыстым сходзе, прысвечаным Дню абаронцаў Айчыны, не выпадкова засяродзіў увагу Прэзідэнт на сітуацыі вакол Украіны, Данбаса ды звярнуўся да ўкраінскага народа і кіраўніцтва, калі яны не перайшлі чырвоную рысу. Ён прапанаваў зрабіць так, каб славяне заўсёды жылі ў

міры і згодзе: “Усё праходзіць, не толькі супрацьстаянні, канфлікты, але і самыя страшныя войны – усё праходзіць, забываецца. Уся праблема ў тым, наколькі глыбокі шнар будзе ў сэрцах нашых славянскіх народаў пасля нашых канфліктаў. Яшчэ раз прапаную: спыніцеся, адмахніцеся ад гэтых заакіяўскіх гаспадароў, ніякага шчасця вам яны не прынесуць. Як толькі вы станеце ім непатрэбныя, вас яны выкінуць на сметніцу гісторыі. А шлях наш – гэта шлях міралюбнасці і згоды”.

Не пачулі. Не ўспрынялі. Не зразумелі... Чаму? Пра тое можна шмат разважаць. Ёсць меркаванні аналітыкаў, што ўкраінскі бок спецыяльна правакаваў Расію, каб перавесці канфлікт, як кажуць, у гарачую фазу. На мой погляд, яшчэ на пачатку 2000-х ва Украіне ў сілу розных абставін пачалася мэтанакіраваная праца ў інфрапросторы, сферы грамадскай ідэалогіі ў бок адыходу ад традыцый савецкага мінулага, супрацьстаяння з Расіяй і ўвогуле з рускім светам.

→ Стар. 3

ГОД ГІСТАРЫЧНАЙ ПАМЯЦІ

Родныя артэфакты ў спадчыну

Цэнтр беларускай культуры Даўгаўпілскага гарадскога самакіравання (ЦБК) запусціў сёлета новы цыкл імпрэзаў: даследчую акцыю “Артэфакты маёй сям’і”.

Часцінкі страчанай прасторы

Падахвоціў нас распачаць найцікавейшую працу артыкул этнограф, фалькларысткі, акадэміка Яніны Курсітэ-Пакулэ. І вырашылі бліжэй прыгледзецца, як уплываюць сямейныя артэфакты на этнічную і нацыянальную ідэнтычнасць беларусаў. Не сакрэт: здаўна кожны з нас, пакідаючы родны дом, бярэ з сабой як неабходныя для жыцця,

практычныя рэчы, так і прадметы з сімвалічным напам’ятам. Апошнія для нас – як часцінка страчанай роднай прасторы, бацькоўскае хаты. Рэчы, узятыя з прасторы сваёй у чужую, дапамагаюць захаваць сувязі з мінулым, годна перадаць новую сучаснасць, надаючы нам сілы. Пра тое піша ў даследаванні “Свае рэчы ў чужой прасторы” Яніна Курсітэ-Пакулэ, якая вывучала сувязі з радзімай праз прадметы ў латышскіх сем’ях сялян-перасяленцаў.

У нашыя дні каштоўнасць рэчаў, вядома ж, нізельнецца. Раней было інакш. І беларусы, якія ў другой палове XX стагоддзя добраахвотна пакінулі радзіму па эканамічных і сямейных прычынах, імкнуліся і ў Латвіі зберагчы традыцыйны парадак рэчаў. У сельскай мясцовасці тое атрымлівалася лепш, а ў гарадах звыклы асабісты свет “губляўся” ў асяроддзі серыйных прадметаў. Але ж і цяпер у дамах,

кватэрах беларусаў у Даўгаўпілсе сустракаецца шмат этнічных рэчаў. Пра тое мы гаварылі на першай імпрэзе цыклу, пазначыўшы мэты акцыі: вывучыць беларускую дыяспару Даўгаўпілса праз

артэфакты нашых сем’яў, больш даведацца пра тое, на якім пакаленні павязі з гістарычнай Бацькаўшчынай у перасяленцаў перарываюцца і “старызну” выкідаюць, цалкам прыняўшы новую прастору пасялення.

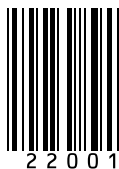
Акцыя “Артэфакты маёй сям’і” стартвала ў студзені. Сабралі на яе прадметы хатняга ўжытку, якія прывезлі ў Даўгаўпілс з Беларусі іх уладальнікі ці спадкаемцы. Ну а паколькі, як кажуць, усе мы родам з дзяцінства, памятаем бацькоўскія хаты, то і наплыв артэфактаў чакаем немалы. Таму цыкл імпрэзаў будзе ўключаць 5 тэматычных вечароў: хатняе начынне, тэкстыль, прылады працы, фатаграфіі, кнігі і дакументы. Завершым акцыю ў маіскія Дні беларускай культуры: пакажам сакральныя прадметы (абразы, малітоўнікі, крыжы) і раскажам пра іх.

→ Стар. 4

Марыя Памецька з савоем льянога палатна

ISSN 0439-3619

9 770439 1361003

2 2001

Дзякуючы майстрам у краіне зберагаюцца, развіваюцца лепшыя віды і формы традыцыйнай народнай творчасці: разьба па дрэве, ганчарства, кавальства, ткацтва, вышыўка, роспіс, пляценне з саломкі...

З адкрыццём экспазіцыі рамеснікаў павіншаваў старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Яўген Сахута: “Для суполкі гэты год своеасаблівы, юбілейны: саюзу спаўняецца 30 гадоў. Па чалавечых мерках такі ўзрост – час росквіту. І прыгожая падзея ў жыцці аб’яднання адкрываецца не менш прыгожай Рэспубліканскай выставай сучаснай народнай творчасці “Жывыя крыніцы”. Дзякуючы вашым майстравітым рукам, запрашэнню Нацыянальнай бібліятэкі ёсць магчымасць у прасторнай, прэстыжнай зале

Выстава ў Нацыянальнай бібліятэцы адкрытая да 24 ліпеня

паказаць, чым багатыя мы ў дачыненні да традыцыйнай мастацкай культуры. Сёння прадстаўлены работы больш чым сотні майстроў. А ў нас жа 600 майстроў толькі ў Саюзе, а колькі яшчэ “не саюзных”! Колькі дамоў рамёстваў! І там дзясяткі майстроў працуюць, развіваюць мясцовыя, прыгожыя, адметныя традыцыі, якія мы з 70-х гадоў ледзь не страцілі. Цяпер сталі тое цаніць, і сёння маем другое жыццё тых традыцый. Тут прадстаўлены самыя адметныя нашы мастацкія рамёствы”.

Яўген Міхайлавіч згадаў, што Беларусь – адна з нямногіх краін у Еўропе, якая зберагла і прадаўжае, развівае багатыя традыцыі народнай мастацкай

Скарбы з жывых крыніц

На выставе “Жывыя крыніцы” ў Нацыянальнай бібліятэцы прадстаўлена больш за 100 рэчаў, вырабленых беларускімі майстрамі

творчасці. Пры тым пашкадаваў, што Нацыянальнага музея народнага мастацтва ў нас пакуль няма: “Такую культуру маем, а музея няма, на фестывалі ж не кожны дзень патрапіш”. Што да згаданага Нацыянальнага музея народнай творчасці, то патрэба ў ім сапраўды застаецца, хоць у краіне каля дзясятка музеяў народнага мастацтва, ёсць Музейны комплекс старажытных народных рамёстваў і тэхналогій “Дудуткі”. Адапаведныя раздзелы маюць усе раённыя, абласныя краязнаўчыя музеі, Нацыянальны гістарычны і Нацыянальны мастацкі. Майстры-рамеснікі ладзяць невялічкія школы, студыі, гурткі, дзе навучаюць сваёй справе моладзь.

У кожнай з рэчаў, прадстаўленых на выставе, ёсць нешта цёплае, самабытнае. Алена Гарэцкая і Любоў Семеш, напрыклад, напярэдадні сплялі з лазы велічэзную фігуру Ярылы, язычніцкага бога ўрадлівасці і кахання. Андрэй Ганчарэнка змайстраваў драўляныя фігуркі, на іх выразаў народныя прымаўкі: “Дзе дружна, там і хлеба”, “Не хацеў шыць золатам – махай жыццё молатам”. Ці пра рыбака: “Лавіў, лавіў, а ад ката бараніцца няма чым”. Можна пабачыць на выставе і драўляныя цацкі гэтага ж

Бог Ярыла, сплечены з лазы

васцю слухае.

Посуд, саламяныя вянкi ды капелюшы, ручнікі, скрыні-куфры, кошыкі-карзінкі, паясы з бісеру, традыцыйнае адзенне – на выставе ўсе рэчы здзіўляюць сваёй дасканаласцю. Як прызналіся на прэзентацыі яе арганізатары, экспанаты ёсць адлюстраванне сапраўднага Шляху Жыцця беларусаў. За кожным прадметам, вырабам – ці то жыццёвая сітуацыя, ці то шчасліваю сусрэча, ці то роздум у адзіноце. Стваральнікі выставы маюць надзею, што ў кожным, хто ні прыйдзе на яе, узварушацца заповітныя струны душы, адгукнуцца радасцю, абудзяць пачуцці ды ўспаміны з дзяцінства.

Выстава “Жывыя крыніцы” будзе працаваць да 24 ліпеня: ёсць час, каб пабачыць яе ўсім, каму цікавыя народныя майстры, іх творчасць. І можна будзе многаму павучыцца ў майстроў: пройдучы прэзентацыі, майстар-класы па стварэнні цацак з саломкі, паштовак з выцінанкай і цікавыя сусрэчы.

Ганна Лагун

ВЕСТКИ

У РІК імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

Прайшла рабочая сустрэча кіраўніцтва Выдавецкага дома “Звязда” у Рэспубліканскім інстытуце кітаязнаўства імя Канфуцыя

Дырэктар РІК імя Канфуцыя БДУ прафесар Анатоль Тозік правёў знаёмства з аўдыторыямі, заламі для канферэнцый і працы ў анлайн-рэжыме, бібліятэкай Інстытута. Пасля прайшлі перамовы, у якіх прынялі ўдзел дырэктар – галоўны рэдактар Выдавецкага дома “Звязда” Алесь Карлюкевіч, намеснік дырэктара Выдавецкага дома “Звязда” – галоўны рэдактар газеты “Літаратура і мастацтва” Аляксей Чарота, намесніца дырэктара РІК імя

Канфуцыя БДУ спадарыня Лю Сулін.

Дасягнута дамоўленасць пра арганізацыю мерапрыемстваў з удзелам ВД “Звязда” на пляцоўцы РІК імя Канфуцыя БДУ, скіраваных на прапаганду і развіццё беларуска-кітайскіх літаратурных і культурных сувязяў. Запланаваны спецыяльны “кітайскі” выпуск газеты “Літаратура і мастацтва”. Прафесар Анатоль Тозік адзначыў зацікаўленасць Інстытута ва ўдзеле яго супрацоўнікаў, выкладчыкаў у арганізацыі перакладчыцкай справы ў галіне мастацкай літаратуры. Асобна Анатоль Афанасевіч звярнуў увагу на вартасці перакладу паэзіі, прозы Кітая з мовы арыгінала.

У новы будынак па вуліцы Рэвалюцыйная, 11 Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя пераехаў у верасні 2019 года

Выдавецкі дом “Звязда” на працягу некалькіх гадоў досыць уважлівы да прадстаўлення кітайскай літаратуры ў Беларусі на беларускай і рускай мовах. Пэўны адрэзак часу выходзіла кніжная серыя “Светлыя знакі: паэты Кітая”. Пачатак ёй паклалі зборнікі вершаў Ван Вэя, Лі Бо, Ду Фу, Ай Ціна, выдадзеныя ў 2014 – 2015 гадах у перакладзе на беларускую мову. Пабачыла свет і анталогія ранейшых перакладаў кітайскай прозы і паэзіі “Стагоддзе на знаёмства”. Былі рэалізаваны таксама іншыя беларуска-кітайскія выдавецкія ініцыятывы.

Сяргей Шычко

ГАРАЧЫЯ ТЭМЫ

Рэферэндум. Поўны ход!

Канстытуцыйны рэферэндум ідзе поўным ходам, асноўны дзень галасавання – 27 лютага.

Нагадаем, што датэрміновае галасаванне на рэферэндуме па Канстытуцыі стартвала ў Беларусі 22 лютага, яно праходзіць з 26-га ўключна. Загадзя могуць прагаласаваць выбаршчыкі, якія па розных прычынах не змогуць тое зрабіць у асноўны дзень правядзення рэферэндуму: 27 лютага. Усяго ж на тэрыторыі Беларусі створана 5510 участкаў для галасавання. Працуюць яны ў тым ліку і ў санаторыях, прафілакторыях, дамах адпачынку, бальніцах ды іншых арганізацыях аховы здароўя, у стацыянарных умовах, ваінскіх часцях.

Участкі для галасавання цяпер адкрытыя з 10.00 да 14.00 і з 16.00 да 19.00. Прычым не трэба ніякага афіцыйнага пацверджання прычын, па якіх грамадзянін не можа прагаласаваць у асноўны дзень. Бюлетэнь выбаршчык можа атрымаць па пашпарце, а таксама пры прад’яўленні ваеннага білета (для ваеннаслужачых тэрміновай службы), службовага пасведчання работніка дзяржоргана (арганізацыі), правоў кіроўцы. І пенсійныя пасведчанні, пасведчанні інваліда (пры наяўнасці фатаграфіі), студэнцкія білеты можна прад’яўляць.

На цяперашні рэспубліканскі рэферэндум вынесена адно пытанне: ці прымаеце вы змяненні і дапаўненні Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь?

Гэтая тэма па-ранейшаму застаецца адной з асноўных у беларускіх СМІ, відэасюжэтах тэлеканалаў. На выбарчых участках, як паведаміў журналістам Старшыня Цэнтральнай камісіі Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэферэндумаў Ігар Карпенка, працуе больш за 44 тысячы нацыянальных назіральнікаў і 160 міжнародных. Пры тым, паводле нашых звестак, сярод апошніх ёсць і супляменнікі – беларусы замежжа.

Дапамога ў бядзе

Пасольства Беларусі ва Украіне і Галоўнае консульскае ўпраўленне МЗС прадаўжаюць аказваць пасільнае спрыянне грамадзянам Беларусі, якія цяпер знаходзяцца ва Украіне.

Міністэрства замежных спраў запусціла для такіх мэтаў гарачую лінію. Тэлефоны: +38 050 406 23 30; +375173794771 і +375173792673. Электронная пошта: consul@mfa.gov.by). Па стане на поўдзень 25 лютага па Мінскім часе да беларускіх дыпламатаў звярнулася па дапамогу больш за паўтары тысячы чалавек.

На працягу мінулых сутак грамадзяне Беларусі пакідалі Украіну праз пункты пропуску на беларуска-ўкраінскай мяжы Новая Рудня і Новая Гута. Усяго мяжу перасеклі некалькі соцень чалавек. Цяпер пункты пропуску застаюцца адкрытымі, разам з тым пад’езды да іх з тэрыторыі Украіны ў сілу разбурэння дарожнай інфраструктуры вельмі складаныя і не заўсёды бяспечныя. МЗС звяртае ўвагу, што ў сумежных з памежным пераходам Новая Рудня раёнах назіраецца эскаляцыя сітуацыі – просьба ўлічваць тое пры планаванні маршрутаў. Захоўваецца і магчымасць выезду праз тэрыторыі суседніх з Украінай Малдовы (напрамак Магілёў-Падольскі), Польшчы (але там шматтысячныя аўтачэргі) і Славакіі (напрамак Ужгарада).

МЗС заклікае ўсіх беларусаў адмяніць запланаваныя паздкі ва Украіну да стабілізацыі абстаноўкі. Актуальнымі застаюцца рэкамендацыі МЗС: прытрымлівацца ўстаноўленых ва Украіне мер бяспекі і прыслухоўвацца да рэкамендацый мясцовых улад па гэтым пытанні.

Падрыхтаваў Іван Ждановіч

АКТУАЛЬНА

Святыні, святы і светапогляд

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

І ў масавай свядомасці жы-хароў Украіны паступова склад-ваўся “вобраз ворага” з усходу. Што характэрна: усе савецкія святы там скасавалі. Мая кале-га, як гаварылі ўчора пра вай-ну, заўважыла: яшчэ ў 2015-м яна павіншавала стрыечную сястру, якая жыве ва Украіне, са святам, з Днём Перамогі – а ў адказ атрымала: “Для каго свята, а для каго і не”. А яны ж абедзве – крэйныя ўнучкі дзеда-франтавіка, на яго руках гадаваліся. Але палітэхналогіі зрабілі сваю справу: нашай, “беларускай” памяці пра вайну ў той жанчыне ўжо няма. Ёсць, відаць, іншы светапогляд, іншыя святыні, іншыя святы.

А ў нас якраз сёлета: Год гіс-тарычнай памяці. Зберажэнне лепшых традыцый – гэта ж так разумна і лагічна. Для пасту-пальнага развіцця грамадства, кожнага жывога арганізма ў нашым свеце. Хіба што рэвалю-цыянерам патрэбна парушыць усё “до аснованья”, каб нешта збудаваць – песню савец-кую памятаем. Аднак занадта шмат ахвяр, пакут прыносяць ломка “старога”, ды і “новае” пасля рэвалюцый, у тым ліку і “каляровых”, “майданаў”,

ідзе з перако-самі-перагінамі. Таму беларусы, разбудоўваючы сваю дзяржаву, з павагай ставя-цца да папярэд-нікаў, абралі тактыку пераем-насці, зберажэн-ня і ўдаскана-лення зробленага раней. Сярод традыцый з са-вецкага мінулага, якія ў нас прадаў-жаюцца – і Дзе-нь Перамогі, і Дзень абаронцаў Айчыны...

Дык што ж атрымліваецца: хто забываецца на свае трады-цыі, не шануе свае святыні, не адзначае свае святы – атрымлі-вае ўрэшце вайну?..

Першая вестка пра бяду прыйшла ў нашу сям’ю рані-цай з Украіны: жончына сяброўка па Кіеўскім універ-сітэце напісала, што ў Кіеве чуваць выбухі, што “беларусы з рускімі распачалі вайну”. Жонка ёй па Вайберы: ты што, мы ж ніколі, ніколі не будзем з вамі ваяваць! Тая ў адказ: “Вы жывеце в картинках, которые вам рисуют. На тех дорогах, по

Мінск, Плошча Перамогі. Ганаровая варта старшакласнікаў ля Вечнага Агню на пасту №1.

которым вы ехали к нам, уже с 5 утра идут кровопролитные бои. Ваши военные вместе с москвитами стреляют в наших пограничников и военных! Это вы, без вашего согласия, живете в несправедливом информационном пространстве. Читайте мировые новости, а не то, что что написано в Кремле. Нас пришли всех уничтожить! Читайте мировые СМИ или украинские”.

Так, вайна ў інфармацый-ным полі даўно развязаная. На нядаўнім урачыстым сходзе Прэзідэнт звярнуў увагу, што

ў народзе ёсць пытанне: будзе вайна ці не. На што адказаў, што вайна супраць нас ужо ідзе. Гібрыдная вайна – гэта сучасная вайна: бліцкрыг, ціск праз СМІ, а затым эканамічная вайна, якая выяўляецца праз санкцыі. “Празмерныя санк-цыі – гэта ўдушэнне любой дзяржавы і народа. Яны могуць паставіць любыя дзяржавы на мяжу гарачай вайны. Так што гэтая вайна ідзе”.

І, дарэчы, пра “ваших ва-енных разам з маскавітамі”... На нарадзе Аляксандр Лу-кашэнка заявіў, што ваеннае кіраўніцтва Украіны было па-пярэджанае пра магчымую расійскую спецаперацыю, ды не зрабіла ніякіх крокаў, каб яе пазбегнуць. Потым па ходзе нарады нібы прамы адказ даў жончынай сяброўцы: “Вось я прачытаў: “Каля 5 раніцы дзя-ржграница Украіны на ўчастку Расіі і Беларусі падвергнулася нападзку з боку расійскіх вой-скаў, якія падтрымліваюцца Бе-ларуссёю”. Мярэцікі крайнія! Нашы войскі ніякага ўдзелу не прымаюць у гэтай апера-цыі!” Каму верыць – думаю, зразумела: канфлікту на межах Беларусі з Украінай няма. Як і на дарогах з Гомеля ў Кіеў, па

якіх мы ездзілі да ўкраінскіх сяброў. Але той рубаж Бела-русь падмацавала. Як паве-даміў пасля нарады Прэзідэнт у размове з журналістамі, туды выведзеныя 5 батальён-на-тэхнічных груп, і пагран-войскі ўмацаваныя. Да таго ж прэзідэнты Беларусі і Расіі гаварылі пра тое, як сучаснай ваеннай тэхнікай прыкрыць гэты напрамак: “Мы сёння з ваеннымі параліся, і бачым, што туды пажадана было б паставіць “Искандеры” і недзе паставіць дывізіён-два С-400. Каб мы да Берліна фактычна маніторылі сітуацыю. Таму што С-400 “Триумф” бачыць гэта ўсё. Гэта такая зброя, ад якой заўсёды цверазеюць нашы супернікі”.

Спыненне сілавых дзея-няў супраць рэспублік ЛНР і ДНР, недапушчэнне ўступлен-ня Украіны ў НАТА і дэмілі-тарызацыя краіны – гэта, на думку беларускага Прэзідэнта, папярэднія ўмовы для перамоў Расіі з Украінай. Аляксандр Лу-кашэнка прапанаваў правесці іх у Мінску. На апэратыўнай на-радзе так і сказаў: “Мы славя-не, тры славянскія народы. Да-вайце сядзем і вырашым свой лёс на будучыню, назаўсёды”.

НЕЛЬГА ЗАБЫЦЬ!

Даніна памяці ахвярам вайны

На пачатку года Прэзідэнт Аляк-сандр Лукашэнка падпісаў Закон “Аб генацыдзе беларускага народа”. На тое, каб гістарычная праўда пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны была нескажоной, даступнай для моладзі, скіра-ваныя намаганні ўсяго беларускага грамадства.

Прэс-канферэнцыя “Гістарычнае мінулае беларускага народа: недапуш-чальнасць скажэння вынікаў Вялікай Айчыннай вайны. Захаванне народнага адзінства, суверэнітэта і тэрытарыяльнай цэласнасці дзяржавы” прайшла ў мін-скім Доме прэсы напрыканцы студзеня. У ходзе яе кіраўнік следчай групы па расследаванні крымінальнай справы аб генацыдзе – начальнік упраўлення Ге-неральнай пракуратуры Беларусі Ва-лерый Талкачоў адзначыў: “Наша праца па справе аб генацыдзе дае магчымасць супрацьдзейнічаць агрэсіўнаму ціску перш за ўсё на нашу моладзь, на пака-ленне, якое вырасла ў мірны і спакойны час. Генпракуратура ініцыюе правядзен-не інфармацыйнай, асветніцкай, вучэб-на-выхаваўчай працы па фарміраванні ў непаўналетніх належнай маральнай і гра-мадска-палітычнай пазіцыі ў дачыненні да падзей і вынікаў Другой сусветнай вайны, фундаментальных каштоўнасцяў грамадства, захавання гістарычнай памя-ці, у тым ліку і з уключэннем адпаведных заняткаў у навукальныя праграмы”.

Пра тое, якая ўвага сёння надаец-ца вывучэнню падзей мінулай вайны ва ўстановах адукацыі, распавяла на імпрэзе Алена Мох, загадчыца лабараторыі гіс-тарычна-грамадазнаўчай і сацыякультур-най адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі НАН Беларусі. Яна звярнула ўвагу, што цяпер у беларускіх падруч-ніках па гісторыі ёсць сістэмны пераказ падзей Вялікай Айчыннай: “Навучэнцы даведваюцца, якое значэнне мелі аба-

Рэчы з апошніх раскопак на выставе ў Дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

рончыя баі на тэрыторыі Беларусі летам 1941-га, пра такія паняцці, як генацыд, калабарацыянізм, карныя аперацыі”. Алена Мох прадставіла навукальны да-паможнік для ўстаноў агульнай сярэ-дняй адукацыі “Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)”, выдадзены пад рэ-дакцыяй акадэміка Аляксандра Кавалені. У выданні ёсць звароты да тэм палітыкі генацыду, рабаўніцтва і насілля, змешча-на карта з пазначанымі на ёй найбольш буйнымі канцлагерамі ў месцах масавага знішчэння савецкіх грамадзян на акупа-ванай тэрыторыі Беларусі. У бліжэйшы час дапаможнік будзе дапоўнены і пе-равыдадзены.

На думку Алены Мікалаеўны, у школьных праграмах па гісторыі для вывучэння тэмы Вялікай Айчыннай вай-ны адведзена дастаткова часу. Да таго ж супрацоўнікі Інстытута рацяць настаўні-кам праводзіць дадатковыя заняткі “Наш край у гады Вялікай Айчыннай вайны” з выкарыстаннем краязнаўчых матэрыя-лаў, гістарычна-дакументальных хронік гарадоў і раёнаў “Памяць”, наведваць з вучнямі музеі. “Сучасная школа шукае розныя формы і срокі вывучэння гіс-торыі Вялікай Айчыннай вайны, і сярод іх не толькі ўрокі”, – адзначыла Алена Мох. У прыклад прывяла рэспубліканскі

патрыятычны марафон “Глядзі і памятай”, праведзены летась Нацыянальным інстытутам аду-кацыі. Навучэнцам прапанавалі прагледзець савецкія і сучасныя фільмы пра гісторыю Вялікай Ай-чыннай і склалі іх у некалькі бло-каў: “Маральны выбар на вайне”, “Стан жанчын у гады Вялікай Айчыннай вайны”, “Стан дзяцей на акупаванай тэрыторыі Бела-русі”, “Беларусь непакараная” ды іншыя. Свае ўражанні ад убачанага вучні адлюстравалі ў відэароліках і

кінаплакатах, якія змешчаны на сайце На-цыянальнага інстытута адукацыі. Сёлета ва ўстановах адукацыі запушчаны новы праект: будучы наведваць старшакласнікі устаноў грамадзянска-патрыятычна-га кірунку – Мемарыяльны комплекс “Хатынь”, “Брэсцкая крэпасць-герой”, Бе-ларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ды іншыя, каб даведа-цца больш пра падзеі вайны. Тым не менш, па словах Алены Мох, маладым людзям сёння не хапае непасрэдных зносін з удзельнікамі вайны, якіх з намі усё менш і менш. Менавіта сустрэчы з імі раней дапа-магалі моладзі правільна разумець і ўсве-дамляць падзеі з мінулага.

Для дзейнасці Інстытута гісторыі НАН Беларусі знакавы той факт, што 2022-ы аб’яўлены ў краіне годам гіс-тарычнай памяці. “Мы падрыхтавалі пра-пановы аб правядзенні больш чым дзеся-ці навуковых канферэнцый як у Мінску, так і ў рэгіёнах, напрыклад, у Сянно (Ві-цебшчына) і Ашмянах (Гродзеншчына), плануем правядзенне іншых. Нядаўна Нацыянальная акадэмія навук аб’явіла рэспубліканскі Конкурс творчых работ, прысвечаных Году гістарычнай памя-ці. Работы прымаюцца ў форме наву-ковых даследаванняў, публіцыстыкі, эсэ, успамінаў, прозы і паэзіі,” – расказаў Станіслаў Юрэцкі, намеснік дырэктара

па навуковай рабоце Інстытута гісторыі. Да таго ж у Інстытуце запушчана спецыя-льная акцыя “Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх”. Прэ-зентацыя першай кнігі, выдадзенай пад аднаіменнай назвай, прайшла летась у ліпені, у выдавецтве і другая кніга. Гэта ўспаміны людзей пра сваіх продкаў, якія непасрэдна ўдзельнічалі ў падзеях вайны.

Апошнім часам і Беларускі дзяр-жаўны музей гісторыі Вялікай Айчын-най вайны актывізаваў дзейнасць. 20 студзеня Генпракуратура Беларусі пера-дала ў музей рэчавыя доказы па крымі-нальнай справе аб генацыдзе насельніч-тва Беларусі ў часы вайны і пасляваенны перыяд. Яны былі знойдзены ў ходзе следчых дзеянняў пракуратуры восенню 2021-га ва ўрочышчы Уручча – цяпер тэрыторыя Мінска. Перададзена 97 прад-метаў, сярод іх гільзы, адзенне, абутак, манеты, гадзіннікі ды іншыя рэчы. “У нашых экспазіцыях ёсць шмат прадме-таў, якія могуць расказаць і пра генацыд беларускага народа, і пра яго подзвіг”, – сказаў на прэс-канферэнцыі дырэктар музея Валерый Надтачаеў. – Мы імкнем-ся ўкараняць у паўсядзённую практыку і дасягненні нашай гістарычнай навукі”. На думку Валерыя Мікалаевіча, разуме-ць праўду пра вайну трэба вучыць у пер-шую чаргу маладых людзей. Як яна была развязана, хто з кім ваяваў, чаму сёння робяцца спробы скажэння гістарычнай праўды? На такія ды іншыя пытанні трэ-ба даваць абгрунтаваныя адказы.

Каб увекавечыць памяць пра нашых родных і блізкіх, якія былі знішчаны фашыстамі, у Беларусі будзе створаны мемарыяльны комплекс ахвярам генацы-ду ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Рас-працаваны адметныя памятныя знак ахвяр генацыду. Імёны ж ахвяр будучы ўнесены ў вялікую “Кнігу Памяці Рэспублікі Бела-русь”.

Ганна Лагун

Родныя артэфакты ў спадчыну

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)
Ветэран культурнай сферы Яўгенія Гуляева з настальгіяй распавяла гісторыю нямецкага баяна: дастаўся ёй у спадчыну ад бацькі. А той купіў рэч на рынку ў пасляваенным Ленінградзе, прадаўшы ўраджай мёду і яблыкаў са свайго саду з-пад Браслава. Той баян цудоўным чынам паўплываў на лёс беларускі: з ім юная выпускніца паехала вучыцца ў Гродна, потым перавозіла на новыя месцы жыхарства. Музынструмент цудоўна захаваўся. Другі прадмет-артэфакт са збору спадарыні Яўгеніі – драўляная хлебніца, інкруставаная саломкай. Гэта падарунак ад удзячных экскурсантаў, згадка пра даўняе падарожжа па гарадах Беларусі. З часам прадметы з кватэры ўладальніцы перамясціліся ў музейную хатку ЦБК.

Іосіф Раманоўскі раскажаў: ягоны дзед, майстравіты селянін Альбін, сам рабіў усю “сталярку” для сваёй гаспадаркі ў Пастаўскім раёне. Пазней разное крэсла, футляр для будзільніка, куфар і куфэрак пераехалі ў Даўгаўпілс. Някідкая з выгляду, невялікая драўляная скрынка спадабалася дачцэ Іосіфа, Ілоне. І рэч перайшла да чацвёртага пакалення роду. Куфар атрымаў новае жыццё: быў па-майстэрску адрэстаўраваны рыжскім мастаком, чырванадрэўшчыкам Васілём Малышчыцам. У ім па-ранейшаму захоўваюцца прылады: ужо не сталярныя, а малявальныя. Частка рэчаў на час пераехала ў музей ЦБК.

Цяпер на выставе з куфрам суседзіць сталовы камплект: графін і шклянкі, інкруставаныя саломкай. Такі падарунак некалі зрабілі калегі Марыі Памецьцы, цяперашняй супрацоўніцы ЦБК, калі яна была маладой настаўніцай у адной з сельскіх школ Гродзеншчыны.

Драўляная шкатулка, распісаная ўручную кветкамі, – таксама з прадметаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Такі падарунак

форме рыбкі з пазалотай, радня падарыла на вяселле маладой сям’і Іны Валюшкі гадоў 50 таму. Кошт па тых часах: 4 рублі 35 капеек. Скульптура зберагаецца ў родзе ўжо ў чацвёртым пакаленні, а вось Рыжскага фарфоравага завода, як і згаданага ўкраінскага, таксама даўно няма. Пра тое гаварыла на імпрэзе Іна Валюшка.

Сапраўдным рынгэтам сталі цяпер лямцавыя валёнкі ручной работы. Лілія Воранава ў халодныя дні носіць гэтыя мамыны валёнкі па хаце. А навагоднюю ёлку ўпрыгожвае даўнімі шклянымі цацкамі, прывезенымі з бацькоўскае хаты, з Мёрскага раёна. Пра тое быў яе кранальны аповед.

Так і гутарылі мы пра дарагія

Юры Галоўка паказвае, як працаваць з рубелем

для нас рэчы, пра род свой, бацькоў, Бацькаўшчыну на Вадохрышча. Светлай, хоць і трохі ў мінорным ладзе, атрымалася сустрэча. Гучалі ва ўнісон размова і песні харавай капэлы “Спадчына” ды фальклорнага гурта “Купалінка”.

Жанна Раманоўская, кіраўніца Цэнтра беларускай культуры, г. Даўгаўпілс

Дарэчы. Рыхтуючы артыкул да друку, мы высветлілі: прафесар Латвійскага ўніверсітэта з Рыгі Яніна Курсітэ-Пакулэ не раз прыязджала з калегамі ў Беларусь, вывучаючы гісторыю і лёсы латышскіх пасяленняў на Клімаўшчыне – у Магілёўскай вобласці. Нашым калегам з клімавіцкай раёнкі яна распавядала, што пасля адмены прыгоннага права (1861) нямала латышоў раз’ехалася па свеце: у Беларусь, Сібір, нават у Бразілію. Заснавалі свае калоніі (пасяленні), захоўвалі ў іх нацыянальную мову, традыцыі, побыт. Даследчыкі ў 2004-м упершыню пабывалі ў Навасібірскай вобласці, у адной з вёсак, дзе збераглася латышская мова, старадаўнія легенды, песні. У Беларусі навукоўцаў цікавілі Палессе і Клімаўшчына: у вёсцы Галіцкая Мыза у асноўным жылі латышы. Заснавана яна была ў 1870 ці 1871 годзе і спачатку жыло там каля 200 латышскіх сем’яў. “Але нас цікавіць не толькі латышская культура, але і культура Беларусі, – адзначала даследчыца. – Вельмі важна самім пабачыць, як жыве Беларусь і беларусы, а не чуць пра тое ад іншых”. Спадарыня Яніна зрабіла выснову, што беларусы – гасцінныя і добразычлівыя людзі: “Мы бачым, што ў вас клопаюцца пра сваю гісторыю і культуру, шануюць культуру іншых народаў, прынамсі – латышоў”. Яна падкрэсліла: Латвія і Беларусь – краіны-суседкі, таму нашы народы павінны жыць дружна, паболей даведвацца адзін пра аднаго. То можна толькі вітаць такіх мудрых даследчыкаў ды развіваць з імі супрацу – на карысць абодвух народаў.

Шытае, тканаяе, вязанае, вышыванае...

Чарговая, 2-я імпрэза культурна-даследчай акцыі “Артэфакты майёй сям’і” прысвечана была розным тэкстыльным вырабам, які зберагаюць памяць пра родныя традыцыі, саму Беларусь. Фалькларыстка Яніна Курсітэ-Пакулэ слухаа заўважыла, што “нашы рэчы – працяг нас саміх”. Тое пацвердзіла і выстава разнастайных тэкстыльных вырабаў у

ЦБК: тканыя, вышытыя, звязаныя абрусы, ручнікі, тканыя дываны, наўлечкі (навалачкі), кашулі, хусткі, сурвэткі, карціны... Рэчы з бабуліных куфраў і матчыных шафаў мы яшчэ беражліва захоўваем у Даўгаўпілсе як “сувязную нітку” з роднай Бацькаўшчынай.

Кіраўніца Цэнтра беларускай культуры Жанна Раманоўская

Скарбы з матуліных куфраў

адзначыла, што цыкл “Артэфакты майёй сям’і” выклікаў цікаvasць у грамадстве, асабліва беларускай грамадзё. На гэты раз мы звярнулі ўвагу на тэкстыль: нацыянальны і персанальны. Пэўна што найвядомы прыклад гістарычнага тэкстылю беларусаў – гэта знакамітыя слуккія паясы. Іх вядомасць пашырыў верш “Слуккія ткачыні” Максіма Багдановіча, які стаў песняй дзякуючы Уладзіміру Мулявіну. Паводле ўспамінаў выпускнікоў Дзвінскай (Даўгаўпілскай) дзяржаўнай беларускай гімназіі (дзейнічала ў 1922-38 гадах), у яе сценах былі ўзоры падараных слуккіх паясоў з калекцыі братоў Луцкевічаў (Вільня). Гісторыя артэфактаў пасля закрыцця гімназіі не вядомая, гэтую загадку яшчэ трэба раскрыць. Як выглядае слуккі паяс – тое можна ўявіць сабе па фрагменце гістарычнай рэканструкцыі: яе ў ЦБК падарыла дэлегацыя ўрачоў з Беларусі.

Яшчэ адна цікавая гістарычная загадка – хвартушкі, якія ЦБК падарыла ўнучка Сяргея Пятровіча Сахарава: педагога, фалькларыста, грамадскага дзеяча, дырэктара Дзвінскай беларускай гімназіі, 100-годдзе якой мы будзем адзначаць сёлета. Па ўспамінах Ноны Ахметулаевай, гэтыя два дзявочыя хвартушкі вышылі Ірына і Галіна, дачкі Сяргея Пятровіча, якіх ён з дзяцінства прывучаў да беларускай этнаграфіі. Што за ўзоры на хвартушках – можна паспрабаваць разгадаць пры дапамозе энцыклапедыі “Беларускі народны арнамент” (1953), якую ЦБК перадала жыхарка Даўгаўпілса ў памяць пра сваю маму. Яшчэ адзін хвартуш надзвычай вытанчанай работы (меркавана мардоўскі) прывёз Сяргей Сахараў з Казахстана, дзе ў лагерах быў

пяць гадоў за антысавецкую дзейнасць. Чаму так? Бо ў гады Другой сусветнай вайны пры нацысцкай акупацыі ён працягваў педагогічную дзейнасць у беларускай школе. І ў зняволенні Сяргей Пятровіч заставаўся этнографам, цікавіўся культурай розных народаў. Памёр ён у Рызе, так і не развітаўшыся напрыканцы жыцця з родным

Полашам і Беларуссю. І якраз такой шчымылай тэме на імпрэзе прысвяціла песню “Бераг белых буслоў” хараваа капэла “Спадчына” (мастацкі кіраўнік Сяргей Братусеў).

І паводле сцэнара вечарыны з даўніны перанесліся мы ў больш блізкія часы: пачалася “эстафета ўспамінаў”. Лілія Воранава з Шаркаўшчыны з вялікай цеплынёй згадвала сваю маму, якая была майстрыхай на ўсе рукі. Вось яны, яе абрусы, ручнікі, сурвэткі, дываны, вышытыя і звязаныя ў самых розных тэхніках, карункі ды нават карціны. Матчынымі ручнікамі сама Лілія дабраслаўляла на вяселлі сына з нявесткай і падавала на адным з іх вясельны каравай. А Юры Галоўка прывёз нямала каштоўных артэфактаў з малой радзімы, Ушацкага раёна Віцебшчыны: сурвэткі, вышыўкі-пано, дыван “пасавік” паўвекавой даўніны. Да таго ж Юры паказаў,

Мікалай Паўловіч і яго аўтэнтчная кашуля

як даўней прасавалі бялізну: пры дапамозе драўлянага валіка і рубеля (пральніка) з музейнай экспазіцыі ЦБК. Потым Ніна Прусакова, родам яна з Мёрскага краю, паказвала свае даўнейшыя рэчы, згадвала раньняе дзяцінства: вялізныя ваны з журавінамі ды мяхі з ляснымі арэхамі на печы. Тыя карцінкі па гэты час жывуць у яе памяці.

У былой браслаўчанкі Рэгіны Родзікавай свае ўспаміны. Яна паказала прабабулін дыван, старадаўнюю бабуліну вышыўку ды вялізную ваўняную хустку: якраз у ёй калісь Рэгіну забірала з радзільнага дома. Ніна Юхноўская распавядала пра вялікую вязаную сурвэтку і ма-

ленькія – з рышэль – для этажэркі. Рэчам больш за 70 гадоў, яны цудоўна зберагліся. Мы ведаем, што ў пасляваенных беларускіх вёсках ведалі пану працы і рэчаў, якімі жанчыны імкнуліся ўпрыгожыць свой аскетичны побыт. Валяніца Анікіна з Верхнядзвінскага раёна з дрыжыкамі ў голасе дэманстравала прыгожую баваўняную маміну кашулю, вышытую мамай 75 гадоў таму васількамі ды прачытала ў тэму верш свайго роднага брата. Сувоі палатна з лёну, якому болей за 100 гадоў, і вышываную ільняную кашулю свайго цесця з Браслаўшчыны паказаў Мікалай Паўловіч. Дарэчы, кашулю гэтаю з поясам апранае Мікалай як самую святочную.

Валяніца Ліпінская прадставіла артэфакты з Пастаўскага раёна: вышытыя мамай наўлечкі ды жалобны дыван, вышыты гадзю – цяпер гэта экспанат музейнага пакоя ЦБК. Інэса Казлоўская прывезла з Гомеля сваю дзіцячую сукенку, якую насілі таксама яе маленькія дачкі. Па гэты час Інэса беражліва носіць маміну ільняную сукенку ды кофтак, прывезеную мамай з Юрмалы гадоў 50 таму: вінтажная, стыльная класіка. А спартыўная футболка з гербам Беларусі нагадвае Інэсе аб працы сядзібай Агінескіх: Гродзеншчына. Прывезла адтуль сурвэткі, накідкі ў тэхніцы рышэль, вясельныя ручнікі, маміну хустку са стогадовай гісторыяй. Мама яе была ўмелай краўчыхай, абшывала ўсю акругу. І родны мой Астравецкі край на Гродзеншчыне таксама багаты на традыцый ткацтва, вышыўкі. З роднай хаты я прывезла вялікія скруткі тканай дарожкі, сувоі льянога палатна, вытканых рукамі мамы. Ручніком з вышытымі мамінымі ініцыяламі некалі, у далёкім дзяцінстве, мы выціраліся ў лазні. А матуліна хустка па гэты час на мне, калі трэба стварыць належны вобраз на многіх імпрэзах ЦБК. І Галіна Сантоцкая родам з Астравеччыны: з мястэчка Міхалішкі. Яна прывезла ў Даўгаўпілс тканыя дываны, ручнікі, абрусы. Аднаму ручніку з вышытымі бабуляй яе ж ініцыяламі каля 150 гадоў.

Вечарына слаўная атрымалася, душэўная. Трымаючы ў руках блізкія нам рэчы, гаварылі мы пра павязі з родам, народам, пра цеплыню матуліных рук і майстэрства бацькоў. Сыходзіліся ў думцы: такія рэчы – наша этнічная каштоўнасць, неацэнныя радкі ў гісторыі кожнай беларускай сям’і. Таму іх трэба зберагчы, перадаць нашчадкам разам з паданнямі роду. Асабліва актуальна тое ў Год гістарычнай памяці ў Беларусі.

Наступная наша сустрэча ў плыні акцыі “Артэфакты майёй сям’і” будзе прысвечана фатаздымкам, дакументам і кнігам, пройдзе 16 сакавіка ў ЦБК. Рыхтуемся!

Марыя Памецька, метадыстка ЦБК, г. Даўгаўпілс
Фотаздымкі аўтараў

ад таты на 8 Сакавіка атрымала калісці школьніца Жанна Раманоўская. Другі яе прадмет з родавага гнязда на Полаччыне – белы парцелянавы штоф у выглядзе пеўніка з пазалотай. Ёмістасць бераглася ў доме, не выкарыстоўвалася па прызначэнні, з 1960-х захоўвалася ў будфце за школам як падараны “прадмет раскошы”. Такія рэчы выпускаў Гарадніцкі фарфоравы завод (Украіна).

Падобны ж графін, толькі ў

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Што наткалася – прапраўнучцы дасталася

У Курганскім абласным краязнаўчым музеі працавала выстава з сямейных рэліквій, якія зберагае Людміла Урванцава – кіраўніца Нацыянальнага культурнага цэнтра беларусаў Зауралля “Батькавіна”, сёлетняя юбілярка

Не сакрэт: менавіта жанчыны ў нашым свеце найбольш паважліва ставяцца да народных, сямейных традыцый. Праз іх сэрцы, розумы ды працу рук перадаецца наступнікам своеасаблівы “культурны код”, і лёс Людмілы Рыгораўны – таму пацвярджэннем. Наша рэдакцыя даўно з ёй у творчай супрацы, але ж ведаем пра яе няшмат. Рыхтуючы тэкст, я знайшоў “базавую” інфармацыю... на сайце Упраўлення МУС Расіі па Курганскай вобласці. Наша супляменніца ўваходзіць “в Общественный совет при УМВД созыва 2019–2022 гг.”. І сёлета ў кіраўніцы “Батькавіны” – юбілей: нарадзілася 21 снежня 1952-га. У спадарыні Людмілы шмат грамадскіх абавязкаў: кіруе беларускай суполкай (якой сёлета будзе 20 гадоў!), уваходзіць у суполку “Союз-интеграция братских народов” (Цюмень), сябар праўлення ФНКА Беларусы Расіі, сябар Каардынацыйнага савета па абароне правоў спажывцоў пры Урадзе Курганскай вобласці ды міжведамаснай Камісіі па пытаннях садзеяння развіццю спажывецкага рынку вобласці. А яшчэ – сябар прэзідыума савета Асамблеі народаў Зауралля.

У 1973-м супляменніца наша закончыла Іркуцкі дзяржпедінстытут: індустрыяль-

Людміла Урванцава (трэцяя злева) і яе сябры

на-педагагічны факультэт. Працаваць пачала з 17 гадоў – з 1969-га: майстам вытворчага навучання і майстрам АТК. У 1973-96-х была інжынерам-тэхнолагам на Курганскім машынабудаўнічым заводзе, і потым два гады там жа – намесніцай дырэктара па агульных пытаннях. Досвед упраўленчай працы ў Людмілы Рыгораўны вялікі. У 1998 – 2003 гадах была выканаўчым дырэктарам “Курганскага саюза спажывцоў”, і яшчэ па 2014-ы працавала ў “Прававым цэнтры абароны спажывцоў”. Адзначана ўдзячнымі пісьмамі – як Адміністрацыі горада і вобласці, так і Мінікультуры Беларусі, ганаровымі граматамі Губернатара Курганскай вобласці ды Пасла Беларусі ў Расіі Ігара Петрышэнкі.

Цяпер – пра выставу “Что наткалось, то и в приданое досталось”, якая працавала ў фэа абласнога Краязнаўчага музея. Экспанаваліся на ёй самаробныя карункі, ручнікі, падзоры, абрусы ды іншыя рэчы, што ўпрыгожваюць побыт. Гэта, патлумачыла ў пісьме ў рэдакцыю Людміла Урванцава, прыданае ад Таццяны Мікітаўны Старавойтавай, якое перайшло ёй у спадчыну. Людміла – прапраўнучка майстрыхі, захавальніца родавых скарбаў. З-за каронавірусных абмежаванняў не так шырока ўсё прайшло, як задумвалася. Ды ў інтэрнэце можна паглядзець выставу ў анлайн-фармаце. Здымкі, відэа з прэзентацыі, на якой хораша выступілі сямейны дуэт Лушнікавых і ансамбль беларускай песні “Журавушка”.

Вось што згадвала пра сямейныя рарытэты мама Людмілы Урванцавай – Валянціна Мікітаўна Сініцына: “З яркіх успамінаў майго дзяцінства – паездкі да маёй прабабулі. Яна расказвала пра сваю маму (Таццяну Мікітаўну Старавойтаву),

пра дзеду Данілу: нарадзіўся ён, памятаю, у 1899-м у Гомелі. Сям’я тады жыла ў вёсцы Гродзенскай вобласці: ці то Бельскае, ці то Бяляўскае... Жылі мае родзічы ў хаце з бярвёнаў, з земляной падлогай, печкай. На ёй мне можна было пакачацца, і ў ёй прабабуля гатавала вельмі смачныя бліны і бульбяное пюрэ са скваркамі. Драўляныя лаўкі ў хаце памятаю, вокны з аканіцамі... Яшчэ помніцца, што ў кожным пакоі ў хаце ў кутах іконы віселі, кожную атачаў незвычайна прыгожы вышываны ручнік. Вышывала тыя ручнікі сама прабабуля. Калісьці, мне расказалі, у кожнай сям’і беларусаў быў не адзін такі ручнік, і з імі былі звязаны розныя традыцыі. Але паколькі захавалася іх не вельмі шмат, то мы з мамай узялі некаторыя вырабы ва ўсіх родзічаў. Яны ўсе з Беларусі, з часам страцілі выгляд, але дакладна ведаю: яны ўсе беларускія”.

Дзякуй за памяць пра сваю гістарычную Бацькаўшчыну, за зберажэнне рэліквій ад беларускага свайго роду, а таксама за 20-гадовую дзейнасць “Батькавіны”, шаноўная Людміла Рыгораўна!

Іван Яцкевец

ТЭРЫТОРЫЯ ДАБРЫНІ

І няхай прадоўжыцца гульня

Пісьмо сыну і ўнуку з прызнаннем у любові

Уважліва прачытаў пісьмо Лівінгстана Ларнеда – пісьмо бацькі малому сыну. (У інтэрнэце можна знайсці па назве “Отец забывает”. – Рэд.). Задумаўся. Стала зразумела, чаму яно абляцела ўвесь свет. Гэта ж споведзь бацькі, у якога наступіла прасвятленне, што ўся тая праца, якой ён займаўся – мітусня. І не варта нічога ў параўнанні з удзелам у станаўленні яго маленькага сына. У горле ў мяне быў камяк, на вачах слёзы. Як быццам у чорна-белым кіно прамільгнула жыццё. Я змог разгледзець у ім і свае памылкі, прамашкі. А яны былі...

Міша, мой сыноч, быў малы: гадоў 5. Па нядзелях мы хадзілі з ім у мінскі парк Чалюскінцаў, там было шмат дзіцячых атракцыёнаў. Бралі білеты на ўсе. Нам абодвум было весела, радасна. Ніколі не забуду той атракцыён, здаецца, Super-8. Велізарны, з кругымі спускамі-ўздымамі, вялікімі хуткасцямі. Нават здалёк паглядзіш – катацца страшнавата. Але, зірнуўшы на ззяючы ад захаплення вочы сына, я схваў свой страх: што, пакатаемся? Міша з радасцю пагадзіўся. Мы селі ў кабіну і панесліся. Крычалі, спявалі, смяяліся... Былі толькі мы і атракцыён, ды яшчэ вялізнае блакітнае неба... Калі спыніліся, запытаў: табе было страшна? І сын адказаў: так! Я ўсміхнуўся і сказаў: “Мне таксама было страшна”. І мы шчаслівыя пабеглі да наступнага атракцыёну...

Усё было добра. Вось толькі калі трэба было нам ісці дадому, сына як быццам падмянялі. Ён уцякаў ад мяне, хаваўся... І я псіхаваў. Выходзіў з сябе, падвышаў голас. Пагражаў, што мы больш ніколі не пойдзем у парк. Ён моўчкі выслухваў мае словы і нічога не казаў. Гэта цяпер я разумею: яму хацелася заплакаць і папрасіць мяне яшчэ застацца. Ён, відаць, быў узрушаны: чаму тата не разумее гэтага?! Бо можна ж падоўжыць чараўніцтва атракцыёнаў!!! Перада мной быў маленькі хлопчык са сваімі захапленнямі, клопатамі, радасцямі. А я не разумеў таго. Ведаў адно: мы ў парку ўжо некалькі гадзін і пара дадому. Мне трэба вярнуцца да сваіх спраў, і мама чакае нас, хвалюецца. А сыну пара паесці ды класіся спаць. Але яму ж так хацелася застацца ў чароўнай казцы парка!!!

Так, мы заўсёды знаходзілі кампраміс: лішнія паўгадзінкі ў парку. Але, разумею цяпер, гэтага было так мала... І ўсведамляю сваю віну, віну дарослага перад маленькім сынам. Яна, хоць і нябачная, усё азмрочвала, гэта яна. Але тады мне тое не дадзена было зразумець. І ўсё роўна мы з сынам зноў з нецягнём чакалі нядзелю, разумеючы, што тужлівыя моманты расстання з паркам будуць. Але перад тым усё ж будзе казка атракцыёнаў.

Час праляцеў. Ужо 2021-ы. Майму ўнуку Данілку 3 гады. Я прыехаў да яго ў загарадны дом. У краіне – пандэмія, усе на ізаляцыі. Мае паездкі да ўнука вельмі рэдкія. Калі я прыязджаю, Данька ажывае. Ён разумее, што прыехаў яго сябар, аднадумец па гульнях, хованках, беганні... Ён сядзеў ля акна і чакаў, калі мы з татам прыедзем. Ubачыўшы машыну, загрузаў па шыбе рукамі, закрычаў: хутчэй у дом!!! Ён пачаў называць мяне Віцем, і гэта мне прыемна. Жадае бачыць у мяне свайго сябра, аднагодка. І я разумею гэта, стараюся адпавядаць чаканням. Паказваў яму фінты нагамі з мячом – капіруе ўмомант. Асабліва Даніку падабаецца бегач адзін за адным у пакоі, у агародзе, хавацца між дрэвамі, скакаць цераз перашкоды, на ложку... Яго проста распіраюць эмоцыі. Але... у нейкі момант я прапанаваў яму спыніцца, і адпачыць трошкі. Ён раптам?! Няк зразумець не мог: як так? Чаму раптам?! Я разумеў яго разгубленасць, але настойваў на сваім. Ён спыніўся. Уззяў мяч і, у працяг гульні, кінуў мне, каб я адбіў галавой. А я злавіў мяч і адкінуў яго ў бок. Яму так хацелася працягнуць гульню, асвоіць практыкаванне: удар галавой. Данька настойліва пачаў кідаць мяч у мой бок, цэлячы ў галаву. І ўжо без усмешкі на твары, імкнучыся прымусяць мяне праця-

МАЛЮНАК АЛІНЫ ФАСЕВІЧ

гнуць гульню, разварушыць: ён жа бачыў, што мне тое падабалася. А я не падтрымаў сябра. Данька спыніўся. Замоўк, адышоў. І стаў сумным-сумным. Мабыць, таму, што расталі яго надзеі на свайго сябра.

Я пад настроем распавёў пра гэты эпізод маме Тані. Цяпер вельмі дакараю сябе за тое: бо нічога ж такога не адбылося! Нічога!!! А мама паклікала Даньку і пачала яго “прабіраць”: чаму ён так абыходзіўся са мной, чаму пакрыўдзіў. Потым сказала: прасі прабачэнні ў Віці. Данька маўчаў. Я бачыў яго вочы. У іх яшчэ не было рашэння, але я бачыў, што яно выпявае. Што гэты маленькі хлопчык ужо ўсё разумее, але... яму ж так хацелася працягнуць гульню!

Праз некаторы час усе забыліся на тое, што адбылося. А мінут праз 20-30 да мяне

падышоў Данька, абняў і сказаў ціхенька: “Я больш ніколі не буду цябе крыўдзіць...” У мяне на вачах з’явіліся слёзы. Божа, што я нарабіў! Мой унук хацеў гуляць са мной – а я адмовіў яму! І яшчэ маме пажаліўся... Мне хацелася крычаць: Данька, я больш ніколі не зраблю так у дачыненні да цябе! Потым падышла мама Таня і сказала мне ціха-ціха, што перад тым, як падысці да мяне, Данька да яе падышоў і сказаў: мама, я больш не буду крыўдзіць Віцю.

Два выпадкі з жыцця бацькоў, дзяцей і дзядоў. Для дарослых быццам бы і непрыкметныя. Але з малага вырастае вялікае, па драбніцах складаюцца – ці не складаюцца – адносіны. Будзем шчырымі: мы часам бываем несправядлівыя да сваіх маленькіх дзяцей і ўнукаў – бо забыліся на мудрае настаўленне: “Будзьце як дзеці!”. А таму ў дачыненнях з гэтымі прамяністымі, вясёлымі, асветленымі Радасцю анёлкамі – далоў усё дарослае! Прэч нашыя залішнія хваляванні, трывогі, настроі! Бо перад намі нашы дзеці, нашы ўнукі. Мы маем права толькі маліцца за іх, ведаючы наперад, што дарослае жыццё і ў іх, пэўна што, не заўсёды будзе радаснай гульнёй.

Віктар Пракаповіч, ваенны пенсіянер

Ад рэдакцыі. Да нас звярнуўся з прапановай аб супрацоўніцтве афіцэр запasu, у мінулым выкладчык ваеннага вучылішча (і адзін з актыўных стваральнікаў кнігі “Минское высшее инженерное... училище ПВО. Воспоминания”) Віктар Пракаповіч. Ураджэнец палескага горада Любань, выпускнік згаданага МВІЗРУ (такую абрэвіятуру ведалі вайскоўцы па ўсім Савецкім Саюзе) да таго ж узначальваў Беларускі фонд сацыяльнай абароны былых ваеннаслужачых. Віктару Міхайлавічу ёсць пра што расказаць, чым падзяліцца. І жыццёвая сітуацыя, над якой ён разважае, цікавая для многіх.

Шляхі-дарогі "Землякоў"

Актывісты Смаленскага рэгіянальнага грамадскага руху "Землякі" абараняюць добрую памяць пра герояў і ахвяры Вялікай Айчыннай вайны, прыцягваючы да патрыятычнай працы і энтузіястаў з Беларусі

З кіраўніком грамадскага руху "Землякі" Сяргеем Крыўкам пазнаёміліся мы восенню, на пасяджэнні Кансультацыйнага савета па справах беларусаў замежжа пры МЗС. Сустрэліся пазней у рэдакцыі, калі Сяргей Расціслававіч зноў прыехаў на Бацькаўшчыну. Гаварылі як пра яго родавыя беларускія карані (Віцебшчына, Шаркаўшчынскі раён), так і пра справы аб'яднання, якім ён кіруе ад часу стварэння. Дарэчы, досвед лідарскай працы за яго плячыма немалы: быў намеснікам губернатара Смаленскай вобласці, узначалваў Смаленскі філіял Расійскага дзяржуніверсітэта турызму і сэрвісу. Палітык, кандыдат тэхнічных навук, дацэнт, прадпрымальнік. Ну і грамадскі дзеяч, добра вядомы ўжо не толькі ва ўсходнім расійскім рэгіёне – у тым ліку і як кіраўнік Нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў Смаленскай вобласці.

– Сяргей Расціслававіч, у часопісе "Смоленск" я знайшоў публікацыю галоўнага рэдактара Уладзіміра Коранева "На малой родзіне Сергея Кривко". Там працягваў: на самым пачатку 2019-га "Асацыяцыя беларусаў Смаленскай вобласці накіравала прадстаўнікоў на Шаркаўшчыну для ўстанаўлення пабрацімскіх дачыненняў". Аўтар з цёплым расказвае пра той куток Віцебшчыны, яе славы мясціны, хлебасольных гаспадароў і пра тое, што "ў вёсцы Крыўкі нас чакала сям'я сястры Сяргея Крыўкі". То гэта, відаць, ваша родная вёска?

– Калі быць дакладным – наша родавая вёска: там бацька мой нарадзіўся. А ў 1964-м будучыя мае бацькі, Расціслаў Васілевіч (ён быў шафёрам) і Ганна Пятроўна, паехалі на цаліну. Я нарадзіўся ў Кустанайскай вобласці. У 1974-м наша сям'я – бацькі ды мы з малодшай сястрой Марынай – пераехала жыць у Крыўкі, быў я ў 3 класе. І шмат чаго спачатку не разумеў, калі гаварылі мясцовыя жыхары. А ў сельскай школе было так заведзена: мне проста не ставілі некаторыя са ацэнкі па беларускай мове. І я паступова, без прымусу паглыбляўся ў мясцовае моўнае асяроддзе. І ў пятым ужо класе стаў выдатнікам па мове, нават нешта падказваў іншым: калі хто, скажам, дж і дз падзяляў пры напісанні. Бацька з маці так і жылі ў Крыўках, там і пахаваныя. А я пасля школы з'ехаў вучыцца ў Смаленск – і ён мне стаў як родны. Так, сястра ў роднай вёсцы на Шаркаўшчыне жыве, урачом працуе. Раней вёска вялікая была, цяпер меншая. А побач там аграгарадок Лужкі: цэнтр моцнай гаспадаркі яшчэ за савецкім часам, і тады школу трохпавярховую прыгожую там пабудавалі, бальніцу – відаць, нават большую, чым у Шаркаўшчыне.

– Лужкі яшчэ вядомыя і як малая радзіма Элізэра Бэн-Іегуды, стваральніка сучаснага іўрыта. І ў тых жа мясцінах нарадзіўся вядомы дырыжор, хормайстар, народны артыст

СССР Генадзь Цітовіч... Так што мясціны багатыя на таленавітых людзей.

– Згодзен. Вось я школу там у 1983-м закончыў, і з выпускнікоў тых гадоў з часам вырасла, ведаю, нямала моцных кіраўнікоў. І яшчэ нюанс: у класе ў нас з 25 вучняў 16 былі па прозвішчы Крыўка, прычым 4 – Сяргей Крыўкі. (У часе працы над тэкстам Сяргей напісаў, што "нейкім незразумелым чынам беларускае прозвішча Крыўка, з націскам на ы, было пераведзена на рускую мову як Кривко, з націскам на о. Пасля таго і ў Беларусі пачалі пісаць: Крыўко. Што гістарычна няправільна. "Поэтом, ради исторической справедливости, прошу вас в материале написать: "Сяргей Крыўка". А то в деревне покажу газету, и меня половина не поймёт, а вторая половина посмеется. Скажут: Сергей не знает, какая у него фамилия". Па просьбе ўладальніка прозвішча мы пішам Сяргей Крыўка, у множным ліку –

Сяргей

Крыўкі. Мяркуем, у Год гістарычнай памяці такое рашэнне Сяргея Расціслававіча заслугоўвае павагі. – Аўт.) Каб не было ў класе блытаніны, мне настаўнікі казалі: "Сяргей Расціслававіч, ідзіце да дошкі". Як дацэнт у інстытуце. І давер землякоў нас абавязваў ісці па жыцці сумленна, з годнасцю.

– Гэта каштоўнае псіхалінгвістычнае праграмаванне... Калі сам сябе чалавек павважае з дзяцінства, то потым, кажуць, менш будзе стрэсаў па жыцці. Дарэчы, калі вы сышлі з пасады намесніка губернатара вобласці ў 2011-м, то журналісты называлі гэта ўчынкам і "самай загадкавай палітычнай гісторыяй года". Як склалася вашае жыццё пасля такога павароту лёсу?

– Спачатку – пра тое, як сышоў. Калі не ўдавацца ў падрабязнасці, тое ўсё проста: прыйшоў тады ў нас новы губернатар і, як гэта часта бывае ў Расіі, прывёў сваю каманду. Таму я вярнуўся да заняткаў навукай, да выкладання: а я – кандыдат тэхнічных навук, дацэнт. Некаторы час узначалваў Смаленскі філіял Расійскага дзяржуніверсітэта турызму і сэрвісу. А на сёння ўзначальваю некалькі грамадскіх арганізацый, да таго ж у

мяне ёсць невялікі бізнэс: гэтым на жыццё зарабляю.

– З чаго пачыналася ваша грамадская дзейнасць?

– Першапачаткова ўзнік праект "Землякі". Прычым, задумваючы яго, мы лічылі, што будзе ён пашыраны не толькі на Беларусь, але і ва Украіну, краіны Прыбалтыкі, Польшчу, дасягне Казахстана і рэспублік Каўказа. Але ў 2014-м украінцы па сутнасці адышлі – і не толькі ад праекта... У рэшце рэшт засталіся ў ім расіяне ды беларусы. А неўзабаве ўзнікла ўнутры руху і Беларуска-нацыянальна-культурная

Сяргей Крыўка і яго каманда

– Людзі розных нацыянальнасцяў. Шмат сярод іх тых, каго я называю: сям'яне беларускай нацыянальнасці.

– Калі па часе пачаліся вашыя паездкі?

– Паступова склалася ініцыятыўная група, распрацоўвалі праграму агітпрабегаў, графікі руху... Звязваліся з партнёрамі, планавалі сумесныя мерапрыемствы. Удакладняліся планы, задачы, з'яўляліся новыя ідэі. У 2016-м пачалі рэалізацыю праектаў. Пабывалі тады на Віцебшчыне: у Глыбокім і ў іншых гарадах. Наведалі Оршу, заехалі ў Мінск. Наведвалі брацкія магілы, мемарыялы. І паступова прыходзіла ўсведамленне: сітуацыя з помнікамі, месцамі пахаванняў ахвяр вайны патрабуе да сябе асаблівай увагі. Што высокія словы пра вечную памяць, загінулых герояў і ахвяры вайны часам не адпавядаюць таму, што ёсць у рэальнасці, што мы бачым, як кажуць, на мясцовасці. Асабліва тое кідалася ў вочы ў расійскай глыбінцы: помнікі не ўсюды дагледжаныя, і няма сістэмнай працы з імі, нават нейкіх інвентарных нумароў... А калі так і надалей пойдзе справа, разважалі, то ў помнікаў падобных няма будучыні. А без памяці пра вайну і без мэтанакіраванай працы па яе зберажэнні – няма будучыні ў нас саміх. Вось мы і пачалі працу па ўстанаўленні геаграфічных каардынат помнікаў ваеннай пары. І трэба яшчэ апісанні: у гонар чаго, у памяць пра каго і калі помнік, памятник знак, абеліск, мемарыял пастаўлены. Пачалі супрацоўнічаць з мясцовымі расійскімі і беларускімі краязнаўцамі, педагогамі, прадстаўнікамі ўлады. Задумалі праграму ажно на цэлыя 5 гадоў.

– Вялікая праца! А грошы на яе адкуль?

– Асноўная праца робіцца на нашым энтузіязме. Да таго ж нам удалося атрымаць пад праект грант Прэзідэнта Расіі на развіццё грамадзянскай супольнасці, і ў 2018-м за кошт тых грошай быў выдадзены васьм гэта маляўнічы інфармацыйна-метадычны буклет "Дороги войны. Дороги мира. Дороги памяти". Хачу падарыць яго вам у рэдакцыю. Дарэчы, адна з ідэй праекта ў тым, каб бліжэй аглядзець якраз дарогі. Бо, мы ведаем, не толькі гарады, стратэгічныя вышыні, крэпасці становіліся ў вайну аб'ектамі, вакол якіх разгортаваліся жорсткія баявыя дзеянні, але і дарогі з камунікацыямі. Таму дзясяткі, сотні помнікаў, воінскіх пахаванняў, а таксама мемарыяльных комплексаў мы бачым у межах вялікіх і малых аўтадарог, значных дарог і нават невялікіх прaeздаў, арыентаваных па лініі наступлення ворага: з Брэста на Маскву. Усвядоміўшы гэта, мы паспрабавалі глядзець на ваенныя дарогі не як на фронтальную, а на паддоўжную паласу абароны. А на такой паласе, каб супрацьстаяць ворагу, патрэбныя вялікія сілы і сродкі. Бо, па сутнасці, гэта былі галоўныя транспартныя артэрыі, па якіх разгортваліся на мясцовасці фашысцкі план вокаменнай вайны. Паглыбіўшыся ў гэтую вялікую тэму, мы – рада грамадскага руху "Землякі" – прынялі рашэнне: арганізаваць і правесці Патрыятычны аўтапрабег "Дороги 1941 года". І правялі яго ў ліпені 2016-га: тады было 75-годдзе пачатку вайны. Калі выходзіў буклет, правялі мы ўжо два аўтапрабегі: у 2016-м і 2017-м. І анансавалі трэці. А "Землякі 2018" – гэта быў Маршрут памяці па лініях гісторыі 3-х гарадоў-герояў (Смаленск, Масква, Мінск) і 6-ці Гарадоў Воінскай Славы (Вязьма, Мажайск, Валакаламск, Ржэў, Вялікія Лукі, Бранск).

– У першыя два этапы, чытаем у буклеце, пройдзена звыш 3000 км дарог. А ў канцы буклеце вы анансавалі, што працягасць маршруту 3-га аўтапрабега будзе каля 2500 км. І ёсць там лозунг: "Салдаты і патрыёты абаранілі нашу краіну ў 1941 годзе – мы абаронім памяць пра іх сёння і назаўжды". Усё ўдалося вам ажыццявіць?

– Так, 3-ці маршрут мы таксама прайшлі. А ўсяго ўжо было 5 аўтапрабегаў. І па ходзе падарожжаў, сустрэч, паглыбленняў у тэму выкрышталізавалася ідэя праекта "Атлас памяці. Партизанский рубеж". Ён ужо таксама рэалізаваны. Ёсць і васьм гэта буклет, прыміце яго ў дар ад беларусаў Смаленшчыны для рэдакцый газет "Голас Радзімы" – з надзеяй на працяг супрацы.

– Дзякуй, Сяргей Расціслававіч! Будзем у супрацы. І наступным разам пагаворым пра тое падрабязней. Дзякуй вам, аднадумцам вашым за дзейнасць, за памяць пра загінулых герояў і ахвяры вайны, якую вы актыўна абараняеце, зберагаеце.

Гутарыў Іван Ждановіч

Поле, Буйніцкае поле...

Пра гераічную абарону Магілёва на пачатку вайны, летам 41-га ведаюць многія. Сярод герояў было шмат воінаў, якія трапілі на перадавую з Тульскай вобласці Расіі, многа іх загінула на Буйніцкім полі.

Сёння на мемарыял "Буйніцкае поле", каб пакланіцца велічы і гераізму абаронцаў Магілёва, едуць людзі з усяго свету.

Агульная плошча мемарыяла – больш за 20 гектараў зямлі, пасыпанай свінцом і жалезам, палітай крывёю салдат, якія ў 1941-м закладвалі падмурак будучай Перамогі. На адным з барэльефаў пры ўваходзе ёсць словы з паэмы Аляксея Пысіна "Балада пра поле": "За полем – поле, як за словам слова./ У свеце аб свяшчэнным, дарагім./ Ёсць Барадзінскае, ёсць Кулікова./ І – гэтае, вядомае не ўсім".

Пра Буйніцкае поле мы гутарым з Аляксандрай Бураковай, намесніцай дырэктара Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Еўдакіма Раманавіча Раманава. Яна часта суправаджае туды турыстаў як экскурсавод.

– Аляксандра Сяргееўна, ці вядомыя імёны ўсіх воінаў, якія на Буйніцкім полі знайшлі апошні спачын?

– Паводле абагульняючых звестках, пад Магілёвам у ліпені 1941 года загінулі ці трапілі ў палон больш за 30 тысяч абаронцаў. Вядомыя імёны толькі 2,5 тысяч з іх. Астанкі 13 салдат пахаваныя ўнутры насыпнага пагорка ў цэнтры Буйніцкага поля, на якім стаіць 27-метровая капліца з чырвонай цэглы. Астанкі герояў былі знойдзены ў розных месцах па асноўнай лініі абароны, у тым ліку ля вёскі Кадзіна, сябрамі пошукавага клуба "ВІКПРУ". Імёны двух загінулых былі ўстаноўлены па салдацкіх медальёнах: гэта Барыс Аўчыннікаў з Алтайскага краю і Мікалай Пагатоўка з Саратаўскай вобласці.

– Чырвоная армія складалася з прадстаўнікоў розных народаў былога Савецкага Саюза. Хто па нацыянальнасці былі тыя байцы, якія абаранялі Магілёў?

– На Буйніцкім полі змагаліся ў асноўным рускія. 172-я стралковая дывізія, напрыклад, была сфарміраваная на тэрыторыі Тульскай вобласці. Былі прадстаўнікі таксама іншых нацыянальнасцяў. Напрыклад, Фёдар Худэнка – з Украіны, ён таксама тут загінуў. Ён жонка доўгі час шукала весткі пра лёс мужа, звярталася да ветэранаў, пісала лісты ў розныя арганізацыі. Ёй пашчасціла даведацца, што загінуў яе муж менавіта на гэтым полі. Яна прыехала ў Магілёў і падарыла нашаму музею шлюбныя фатаздымкі і вышываны ручнік. Іх можна бачыць у асноўнай экспазіцыі музея.

– На мемарыял "Буйніцкае поле" часта прыязджаюць расіяне. Іх асабліва кранае гісторыя, звязаная з Канстанцінам Сіманаўм, які завяшчаў сваім родным развезць над гэтым полем свой прах пасля смерці. Яго апошняя

Аляксандра Буракова на выставе, прысвечанай вайне

воля была выканана. Чаму Сіманаў так гэтага хацеў?

– Як ваенны карэспандэнт ён прыехаў на Буйніцкае поле ў ліпені 41-га. Вельмі ўразіўся, калі пабачыў шматлікія падбітыя нямецкія танкі. Пазнаёміўся з гераічнымі байцамі 388-га палка, якія абаранялі Магілёў, з іх камандзірам – палкоўнікам Куцэпавым. Пачуў ад іх абцяканне: "Будзем стаяць, пакуль жывыя". У выніку напісаў артыкул "Гарачы дзень", які з'явіўся ў газеце "Известия" ўжо 20 ліпеня 1941 года. І той артыкул расказваў пра

З аднаго боку на ім бачым знаёмае факсімільнае "Константин Симонов", з другога – мармуровая дошка: "... Усё жыццё ён памятаў гэтае поле бою 1941 года і завяшчаў развезць тут свой прах". Аляксей Канстанцінавіч, сын пісьменніка, рэгулярна бываў у нашым музеі, перадаваў у яго фонды фотаздымкі ды іншыя рэчы, звязаныя з бацькам.

– Упершыню ў гісторыі Вялікай Айчыннай вайны пад Магілёвам была падрыхтавана кругавая абарона горада. Практычна ўсё дарослае насельніцтва ўдзельнічала ў ўзвядзенні абарончых рубяжоў. Пра тое, што мірныя людзі разам з байцамі Чырвонай арміі стаялі на абароне Магілёва, гаворыцца ў многіх дакументах. Ці ўвекавечана іх самаахвярнасць на Буйніцкім полі?

– Пра падзвіг народнага апалчэння сведчыць адзін з барэльефаў цаглянай трохступеньчатай аркі ля ўваходу на тэрыторыю мемарыяла. Сапраўды, на Буйніцкім полі байцы 172-й стралковай дывізіі палкоўнік Сямёна Куцэпава і народныя апалчэнцы са зброяй у руках змагаліся разам у поўным акружэнні. Толькі за адзін дзень 12 ліпеня было знішчана 39 нямецкіх танкаў і бронемашын! Дзякуючы ўмелай арганізацыі абароны, мужнасці і гераізму абаронцаў горад удалося трымаць 23 дні. Ніводзін іншы горад Беларусі на самым пачатку вайны не абараняўся так доўга. Германскае камандаванне прывыкла браць без бою еўрапейскія сталіцы і краіны, а пад Магілёвам сутыкнулася з упартым супраціўленнем. Першы абеліск на Буйніцкім полі быў пастаўлены ў 1962 годзе. Крыху пазней яго замянілі на гранітны са словамі: "Тут у суровыя дні 1941 года бяспрыкладную стойкасць праявілі байцы 388-га стралковага палка 172-й стралковай дывізіі і апалчэнцы горада Магілёва, знішчыўшы толькі за адзін дзень 12 ліпеня 1941 года 39 фашысцкіх танкаў".

Канстанцін Сіманаў з жонкай і сынам

подзвіг абаронцаў Магілёва. Яго прачыталі тысячы людзей, але не прачыталі тыя, пра каго ён быў напісаны. Яны прадаўжалі змагацца і гінуць за Магілёў. Тое поле бою Сіманаў памятаў праз усё жыццё. У пасляваенны час напісаў знакамітую трылогію "Жывыя і мёртвыя" пра Магілёўскую абарону і ў 1979-м завяшчаў перад смерцю, каб яго прах быў развезены над Буйніцкім полем. Гэта самае красамойнае сведчанне таго, чым было для яго свяшчэннае месца. Удзельнік вайны хацеў, каб яго імя заўсёды называлі разам з імёнамі гераічных абаронцаў Магілёва. І родным пісьменнікам ўдалося выканаць волю Раманава. Праз год з мінскага Музея валуноў быў прывезены вялікі, 15-тонны камень, і ўстаноўлены як помнік пісьменніку на Буйніцкім полі.

Капліца на Буйніцкім полі

– На тэрыторыі мемарыяла сёння шмат тэхнікі: танкі, баявыя машыны, дывізійныя і зенітная гарматы... Стаіць і нямецкі танк. Ці не адзін з тых, які падбілі пад Магілёвам у ліпені 41-га?

– Танк мадыфікацыі Т-3 адносіцца да штабных і мог належаць начальніку штаба нямецкай танкавай дывізіі. Вага танка – 23 тоны (сярэдня), экіпаж – 5 чалавек, адна гармата калібра 50 мм, два кулямёты 7,92 мм. У баявых дзеяннях танк, пэўна, не паўдзельнічаў, затануў па неасцярожнасці вадзіцеля. Быў падняты з дна рэчкі Друць каля вёскі Чачэвічы Быхаўскага раёна. Рухавік танка пасля рамонт

лькі некалькі храмаў, дзе размешчаны маятнік Фуко. Якая звышідэя закладзена ў маятнік на мемарыяле? Што яшчэ здзіўляе наведнікаў у капліцы?

– Маятнік Фуко на Буйніцкім полі ўвасабляе ідэю: як доўга будзе рухацца Зямля вакол сваёй восі, так доўга будзе жыць памяць пра абаронцаў Магілёва. Маятнік невялікі: даўжыня каната – 14 метраў, вага грузу – 16,4 кілаграма. Унутры культавага збудавання ёсць і фрэскі на тэму велічы ратнага подзвігу. Аўтар фрэсак – магілёўскі мастак Аляксандр Сувораў. Пад столлю капліцы ён адлюстравані віды даваеннага Магілёва, намалюваў Георгія Пераможцу, які забівае дракона.

Фрэскі пад столлю капліцы

завёўся. Танк у добрым стане, і тое могуць пабачыць наведнікі. Такіх танкаў захавалася няшмат. Другі танк, які прыцягвае ўвагу наведнікаў – ІС-2 (расшыфруваецца як "Іосиф Сталин"). Ён лічыўся найлепшым танкам Другой сусветнай вайны. Яго тэхнічныя характарыстыкі: маса – 46 тон (цяжкі), экіпаж – 4 чалавекі, адна гармата калібра 122 мм, тры кулямёты 7,62 мм, адзін кулямёт зенітны 12,7 мм. Бранябойны снарад танка з паўтара кіламетраў прашываў лабавую браню нямецкай "Пантэры" і выходзіў ззаду, сарваўшы заднюю браню сценкі корпуса. Такія танкі з'явіліся ў СССР у 1943-м. Іншыя танкі, баявыя машыны на тэрыторыі мемарыяла – пасляваенныя.

– Цяпер згаданая вамі капліца ёсць, па сутнасці, цэнтральны аб'ект мемарыяла. Вядома, што ў ёй устаноўлены "Маятнік Фуко". Паступова змяняючы плоскасць ваганняў, ён пацвярджае рух Зямлі вакол сваёй восі і на Буйніцкім полі. У свеце вядомыя то-

У другім месцы бачым постаці 4-х знакамітых палкаводцаў: Аляксандра Неўскага, Дзмітрыя Данскога, князя Вялікага Княства Літоўскага Альгерда і князя Мсціслаўскага Сямёна Лугвена. Уражваюць наведнікаў сімвалічныя выявы душ салдат, якіх анёлы забіраюць на неба.

– З якіх кніжак і фільмаў можна больш даведацца пра Буйніцкае поле?

– Пра абарону Магілёва шмат напісана, і галоўны летапісец яе, безумоўна, Канстанцін Сіманаў. Пачытайце кнігі "Сто сутак вайны", "Розныя дні вайны", "Жывыя і мёртвыя". Згадаем і кнігу тульскага пісьменніка Мікалая Дружыніна "Без вестак прапаўшыя". Цяпер даследчыкі абароны Магілёва – Мікалай Барысенка, Аляксандр Косцераў, Сяргей Новікаў. Пра абарону горада зняты мастацкія фільмы ("Жывыя і мёртвыя", "Дняпроўскі рубеж") і шматлікія дакументальныя. У 2021-м тульскія тэлежурналісты знялі фільм "Дняпроўскі рубеж".

Ганна Лагун

ДЗЕНЬ РОДНОЙ МОВЫ

Нарва зноў сабрала сяброў

Дзякуючы кіраўнікам суполкі “Сябры” з эстонскай Нарвы Людміле Аннус і Віктару Байкачову ў другі ўжо раз прайшла анлайн-сустрэча на платформе ZOOM, прысвечаная Дню роднай мовы

Мова – гэта сродак зносінаў, і не толькі. Скарбонка мудрасці, народнага досведу, душа кожнага народа і самы геніяльны твор кожнага з іх... Код і ключ да разумення нацыі... Вечна жывая рака, што злучае мінуўшчыну, сучаснасць і будучыню. А таксама Зямлю і Неба... Шмат у роднай мовы розных вызначэнняў. Але ж яна, будзем шчырымі, жывая толькі тады, калі жыве ў нас. Калі мы не толькі ўмеем чытаць і пісаць – думаць у яе плыні, тварыць з ёй супольна, зносіцца ў ёй бязмежна. З апошнім, дарэчы, бываюць праблемы. Але ж для чытачоў нашых не сакрэт: сёння інтэрнэт-тэхналогіі значна пашыраюць магчымасці для зносінаў на адлегласці, перадачы інфармацыі. Не ўсе беларускія суполкі замежжа і ведаюць згаданую ZOOM-платформу для правядзення анлайн-сустрэч. А вось Віктар з Людмілай належным чынам тэхналогію асвоілі, а тым самым нібы крылы роднай мове надалі. Не аднойчы і мяне запрашалі да ўдзелу, ды не складвалася. На гэты ж раз – 19 лютага – вырашыў часова адмяніць дамашні марафон на працоўныя справы ў выхадны і далучыцца да “Сяброў”. Ого, там вялікая каманда: больш за 40 чалавек з 10 краін! І ўявіць сабе цяжка, чаго б каштавала такая сустрэча недзе ў рэале.

Прысвечана была імпрэза Міжнароднаму дню роднай мовы (адзначаўся 21 лютага), ладзіла яе Нарвскае беларускае таварыства “Сябры” (Эстонія). Віктар Байкачоў узяў на сябе тэхнічную частку, а

Янка Крук, Аксана Катовіч і Віктар Байкачоў

Людміла Аннус, за асобным кампом, была мадэратарам, вядучай. Давала слова гасцям, прадстаўляла ўдзельнікаў, падахвочвала некаторых анлайнаўцаў да размовы ці пытанняў. Ну а ў цэнтры ўвагі былі на гэты раз навукоўцы, фалькларысты, даследчыкі традыцыйнай беларускай культуры з Мінска Янка Крук і Аксана Катовіч. Шмат усяго цікавага расказалі яны пра тое, як менавіта мова спрыяе развіццю ўсёй нашай культурнай традыцыі, як зберагае народ і кожнага з нас ад згубных вятроў глабалізацыі, духоўнага апусташэння. Па сутнасці, назваўшы за ўсю гісторыю народа веды закадавання менавіта ў роднай нашай мове, і ёю ж ажыўляюцца – пры ўсёй павалзе да моваў прышлых і таксама ў нас запатрабаваных. Даследчыкі дзяліліся багатым досведам уласнага спасціжэння народнай душы, пранікнення ў таямніцы абрадаў, прыадкрывалі глыбінныя сэнсы звычайў,

ад якіх, бывае, толькі пуста і фармэсць у нашым часе. Віктару Байкачову падзяка за спасылку і відэазапіс: <https://disk.yandex.ru/i/7Bw9q3RK3dF8PA> можна яго паглядзець і паслухаць.

У анлайн-сустрэчы паўдзельнічалі беларусы Нарвы, прадстаўнікі беларускіх суполак у Эстоніі з Йыхві (БЭЗ), Тарту (“Спадкі”), Таліна (“Лёс”), Пярну (“Лад”). Далучыліся да цікавай размовы нашы супляменнікі з Беларусі, Літвы, Латвіі, Малдовы, Італіі, Арменіі, Украіны, Расіі ды Казахстана. Да нас звярнуліся з вітальнымі словамі першы сакратар Амбулсады Беларусі ў Эстоніі Аляксей Зубко, дарадца аддзела культурнай разнастайнасці Мінкультуры Эстоніі Арцём Цяплук, кіраўнік Круглага стала нацыянальна-культурных таварыстваў павета Іда-Вірумаа (Эстонія) Аляксандр Дусман, прадстаўніца Фонду інтэграцыі (Эстонія) Авэ Хярсінг, кіраўніца Нарвскага дома эстонскай мовы Ганна Фаронава.

Напрыканцы сустрэчы Таццяна Макаранка з Нарвы, аўтар міжнароднага мастацкага праекта “Наш Шагаль”, расказала пра яго сутнасць, запрасіла да ўдзелу юных мастакоў.

Парадавалі, кранулі сваёй душэўнасцю і цеплынёй беларусы Томска, якія таксама былі на анлайн-сувязі. І песню беларускую пад гармонік заспявалі, і стол з пачастункамі накрылі. “Гэта зямлячка Любоў Адашкевіч такі нам сюрпрыз падрыхтавала: з драпікамі ды з беларускай песняй”, – патлумачыла пазней Людміла Аннус. Урадзёнка Наваградчыны даўно працуе ў Томску дырэктарам Муніцыпальнай бюджэтай установы дадатковай адукацыі дзяцей – Дома дзяцінства і юнацтва “Факел”, да таго ж паспяхова кіруе Нацыянальна-культурнай аўтаноміяй беларусаў у Томскай вобласці. Праз Людмілу ды прылажэнне Вайбер выйшлі і з ёй на кантакт. “Дранікі пекла Святлана Мініна гэтым разам, пра сала паклапацілася Наталля Шаўлоўская, а Ірына Галкіна за гурочкі адказвала”, – з лёгкім гумарам паведаміла Любоў Аляксандраўна. І здымкаў наслала, і відэа, і спасылка цікавых... Як будзе больш часу, то разбярэм пошту ды падрабязней пра жыццё беларусаў у Томску раскажам.

Дзве з паловай гадзіны ў коле сяброў доўжылася размова. І нам сяброўскае сумоўе, прысвечанае Дню роднай мовы, зусім не здоўжылася. А на развітанне Янка Крук пажадаў усім: “Шчасця, долі, хлеба, солі, крынічнай вады – і ніякай бяды!”

Іван Ждановіч

СЛОВА І СПРАВА

Знайшлі спачын пад нашым небам

Больш за тысячу байцоў Чырвонай арміі, якія нарадзіліся ў Комі АССР, прызываліся ў войска з яе тэрыторыі, загінулі ў часы Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі

Нядаўна ў рэдакцыю прыйшла вестка з Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі Рэспублікі Комі: там напярэдадні Новага года з друку выйшла кніга “Ад Комі да Брэста. Дарогай памяці і славы”. Нагадаем, што выданне было заплававана ў межах аднаіменнага праекта, які беларуская суполка распачала ў 2019 годзе і на тое атрымала субсідыю Міністэрства нацыянальнай палітыкі Комі. Кніга прысвечана жыхарам Комі, якія ваявалі ў Вялікую Айчынную вайну на тэрыторыі Беларусі. Прэзентацыя выдання пройдзе ў красавіку: будзе адзначацца 25-годдзе Беларускай НКА ў Комі.

“Родныя, нашчадкі байцоў Чырвонай арміі, якія загінулі ў гады вайны ў Беларусі, цяпер могуць прыехаць на нашу зямлю, прыйсці да магіл герояў, прывезці на іх жменькі роднай зямлі з Комі”, – сказаў Валерый Лучанок, старшыня Беларускай

Валерый Лучанок уручае кнігу ўдзельніку вайны Мацвею Шышэлаву

нацыянальна-культурнай аўтаноміі Комі. Першыя экзэмпляры кнігі напрыканцы 2021-га ён уручыў удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны: Мацвею Дзмітрыевічу Шышэлаву з сяла Усць-Цільма і Тамары Ігнацьеўне Голубевай з горада Інта. Вялікую працу па пошуку пахаванняў ураджэнцаў Комі ў Беларусі курыравала Тамара Паздзеева, кіраўніца аддзялення Нацыянальна-культурнай аўтаноміі ў сяле Усць-Цільма. (Дарэчы, гэта сяло рускіх стараабрадаўцаў на поўначы Комі, у якім зберагліся ўнікальныя культурныя традыцыі, адметныя строі. Шырока вядомае стара-

Кнігу атрымала ўдзельніца вайны Тамара Голубева

даўняе свята старавераў Усць-Цілемская Горка – там абрады жывыя, зберагаюцца па гэты час. А сам Горачны фальклор уключае 17 песенных сюжэтаў, большасць з якіх, адзначаюць даследчыкі, з класічнага рускага карагоднага рэпертуару. – Рэд.). Таццяна ж і рэдагавала кнігу.

Складзі спісы байцоў Комі, якія знайшлі вечны спачын у беларускай зямлі, было няпрос-

та. Дзеля таго ўстанавілі энтузіясты кантакты з Нацыянальным архівам Рэспублікі Комі, з Сыктыўкарскім дзяржуніверсітэтам. Весткі пра тых воінаў, якія вярнуліся з вайны дадому, прадаставілі адміністрацыі Саснагорскага, Карткероскага, Княжпагостскага, Прылузскага муніцыпальных раёнаў Комі, гарадской акругі Інта ды іншыя. Па словах складальнікаў кнігі, шмат інфармацыі было знойдзена праз інтэрнэт, у газетах, у музеях ды іншых арганізацыях. Па электронным дадатку “Кніга памяці Рэспублікі Комі” ўдалося ўсталяваць, што на тэрыторыі Беларусі загінула 1064 воіны, якія прызываліся ваенкаматамі Комі АССР. Большасць з іх знайшлі апошні спачын у Віцебскай

(528 чалавек), Гомельскай (219 чалавек) і Магілёўскай (201 чалавек) абласцях. Дзякуючы Упраўленню па ўвекавечанні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр вайны Узброеных сілаў Беларусі былі пацверджаны пахаванні ў Брэсцкай вобласці 20 воінаў Комі з 43, у Віцебскай вобласці – 216 байцоў з 528. З цягам часу чальцы беларускай суполкі Комі збіраюцца дапамагчы знайсці тыя месцы пахаванняў родным і блізкім загінулых.

У межах праекта “Ад Комі да Брэста. Дарогай памяці і славы” прадугледжаны выпуск мастацкага альбома “Салдацкія партрэты і лёсы”, паездка сваякоў загінулых, а таксама чальцоў пошукавай групы і беларускай суполкі Комі ў Беларусь па маршруце “Сыктыўкар – Брэст – Сыктыўкар”. Так што рэалізацыя праекта, які садзейнічае захаванню гістарычнай памяці, прадаўжаецца.

У нашым часе Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаномія – самая шматлікая з суполак іншых дыяспар у Комі. Яна была зарэгістраваная ў красавіку 1997 года.

Ганна Лагун

2022: Год гістарычнай памяці

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале vziasda.by

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19.
Пакой 19.
E-mail: glas_radzimy@tut.by
Тэлефон: + 375-17-3167668

Рэдакцыйнае пасведчанне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”
Дырэктар – галоўны рэдактар
Алесь Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 25.02.2022 г.
Наклад 168.
Заказ –
Выходзіць 1 раз на месяц

Месца друкавання:
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “БудМедыаПраект”.
ЛП №02330/71 ад 23.01.2014.
Вул. Веры Харужай, 13/61.
220123 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыі рэдакцыі ды аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голас Радзімы”, могуць не супадаць.

© “Голас Радзімы”, 2022